

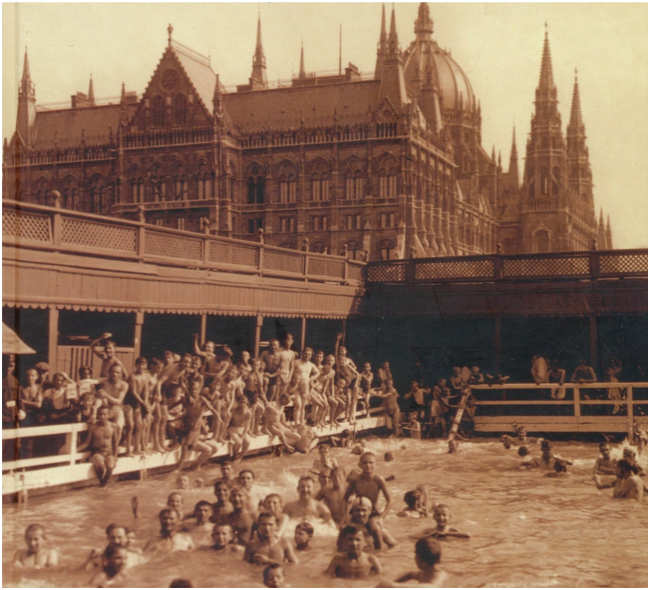
KINT A STRANDON, BENT A VÁROSBAN

A dolgozat a városon belüli fürdőkultúra egy speciális szeletével foglalkozik. A természetes vizekhez csatlakozó épített strandok népszerűségét vizsgálja. Egyszerű építmények, mégis üzenetet, mondanivalót közvetítenek. A vízzel való kapcsolat fontosságát tapasztalat útján adják át, élményként, szórakozásként nyújtva mind a vízzel, mind a várossal való új fajta megismerkedést. A megváltozó nézőpontot még egy aktus segíti: a fürdéshez megválnak ruháinktól. Nem elhanyagolható mozzanata ez a vízzel való közös fürdőtörténetünknek, a vízhez fűződő emberi kapcsolatnak. A jelen példák esetében olyan helyen váltjuk le öltözékünket, ahol a hétköznapokban élünk, dolgozunk. A kivetkőzéssel úgy változtatjuk meg a körülményeket, hogy a közeg még nem is változott, csak mi magunk. Ahogy rólunk lekerül egy réteg másképp mozgunk, más dolgokra figyelünk, és mintha a várossal is lekerülne ez által egy bizonyos jól megszokott réteg. Így válhatunk még napozás közben is aktív alakítóivá az előttünk feltáruló régi-új nézőpontnak. Mindezeket túl lehetőséget kínálnak jól ismert épületek, várossziluettek, illatok vagy érzetek hoszasabban, elmélyülten való megfigyelésére, saját érzékszerveinkkel való megtapasztalására. (Az angol kifejezés tömör és kifejező: *experiencing water, from water experiencing the city*)

A belvárosi strandok lehetnének az élményfürdők speciális formái. Sem a környezet, sem pedig a megmártózás módja és az általa nyújtott élmény nem szokványos. A fürdőkultúra minden kontinensen és országban sok különbséget mutat, abban azonban megegyeznek, hogy mindenhol fontos szerepet játszik az emberek életében, megjelenik hagyományaikban és a modern divat részeként is. Európában a városok határain belül az uszodák és fürdők a legnépszerűbb kikapcsolódási, sportolási lehetőségek, manapság egyre elterjedtebbek az élményfürdők szaunával, csúzdával, jakuzzival. Mindegyikük épített környezetben található, és maguk is épített, fedett terek, mesterségesen tisztított és keringetett, temperált vízzel. Az élő vizeket jellemzőbben a városokon kívül, természeti környezetben látogatják a strandolni vágyók. Úgy is fogalmazhatnánk, a természet lágy ölén.

Nem mindig volt ez így. A XIX-ik században közkedvelt módja volt a kikapcsolódásnak az élő vizekben való fürdőzés - a városok határain belül is. A lakók otthonosan tekintettek környezetükre. Olcsó és népszerű szórakozás volt. Nem kellett messzire utazni egy délutáni vagy hétvégi mártózásért, és az esetek nagy részében még belépőjegyet sem kellett váltani. A szabadstrandok természetes részét képezték a folyópartoknak. Budapesten még városnéző túrákat is szerveztek az úszóknak - természetesen a Dunában. Az első fürdőházak vagy uszodák jellemzően fa építmények voltak, melyek úsztak a vízen, és az általuk közrefogott területen lehetett megmártózni. A keretet többnyire kabinok, szekrények fogták közre. Budapesten a Dunán a XX. század elejére már 9 magántulajdonban lévő uszoda üzemelt, e mellett pedig ingyenes Duna-fürdők is voltak.

Legtovább a Parlament közelében fekvő uszoda bírta, egészen a II. Világháború végéig. Az '50-es években fertőzésveszélyre és fahiányra hivatkozva elvetették a fürdők újboli megnyitására tett kísérleteket.

Korabeli fürdő a Parlamentnél a Dunán, illetve Prágában

A változást részben az iparosodással megjelenő nagyfokú környezet-, és vízszennyezés okozta. Ezzel párhuzamosan a motorizáció is egyre fejlettebb lett, megkönnyítve a rövidebb lélegzetű utazásokat. A fürdők és uszodák elérhető áraikkal és az időjárástól függetlenített körülményeikkel pedig egyre több embert vonzottak.

A belvárosi strandok a legtöbb városban szinte teljesen eltűntek, az elmúlt évtizedekben újjonnan felbukkanó változataik megjelenésének és népszerűségének több oka is felfedezhető. A természet jelenlétének fontosságát a kortárs városépítészet is elismeri, nagy mértékben növeli a városi életminőséget amennyiben azok részét képezik a város hétköznapijainak. Négy, egymástól részleteiben eltérő példán keresztül szeretném bemutatni az élővizekhez csatlakozó városi strandokban rejlő értékeket, lehetőségeket, valamint hogy jelenlétükkel milyen üzenetet közvetíthetnek az ott lakók számára.

A bemutatásra kerülő példákat a szerint csoportosítottam, hogy a fürdés gyakorlatilag is az élővízben történik vagy a folyóba helyezett medencében.

EMBER A VÍZBEN

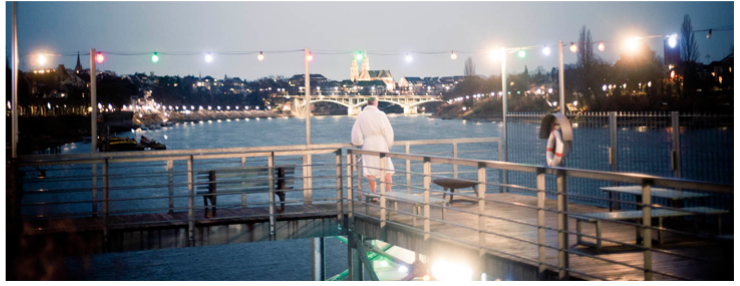
A régi új: Rheinbadehaus Breite, Basel

A helyiek által Breiti-Badhysliként ismert rajnaparti fürdőház felújítása és bővítése 1994-re fejeződött be. Baselben a folyami fürdőzés régi hagyományokra nyúlik vissza. A XIX. század elején fürdők és strandok sora húzódott a parton. Az egyik legnépszerűbb volt ezek közül a Breiti-Badhysli. 1898 óta lehet itt fürdeni, különlegessége a meredek part ellenére a cölöpökön víz fölött álló több szintes napozóterasz.

A '60-as évekre az ipar általi vízszennyezés annyira megemelkedett, hogy fel kellett hagyni a folyóban való fürdözéssel. Ám csak rövid időre. A '70-es években maga a városvezetés döntött arról, hogy a folyó szennyezettségét csökkenteni kell, valamint a népszerű fürdőzési lehetőséget anyagilag is támogatni szeretné. Létrejött egy szervezet, Rheinbadehaus Breite Association, mely az épület bérlője lett. A '90-es évekre az építmény szerkezetének állaga annyira leromlott, hogy felmerült a bontás lehetősége. A bontás költsége is aránytalanul magas lett volna, és társadalmi ellenállásba is ütközött a szándék, így a szervezet és a kanton közös beruházásként a felújítása és bővítése mellett döntött. A kanton a bontásra szánt összeggel támogatta a munkálatokat, a továbbiakat szponzori támogatásból finanszírozták. Az acélszerkezet és a fa járófelület felújítása mellett a teraszt 60%-ára csökkentették. Az öltözők mellett így helyet kapott egy étterem is. Az épület látogatottsága gyorsan emelkedett és mára az erős áramlatok ellenére a baseli folyami fürdőzés második reneszánszát éli.

Ehhez természetesen nem csupán a Breiti-Badhysli fürdőház felújítása kellett. A kanton '97-ben egy átfogó fejlesztési programot indított a Rajnapart városi szövetbe való kapcsolására. A folyópart gondozása ennél is korábbra nyúlik vissza. A 70-es évek óta foglalkoznak a Rajna városi szerepével. Az első lépések a parkolók megszüntetése mellett sétányok, kerékpárutak kialakítása, fásítás volt. Ezt követte a St. Johannis Park kialakítása, majd egy múzeum (Tinguely Museum) telepítése egy másik, folyóparttal szomszédos parkba. A '97-es program egy integrált városfejlesztési koncepció keretében indult meg, és célja már nem csak a folyópart keskeny sávjában maradni a partot érintő fejlesztésekkel, hanem annak bekapcsolása a közvetlenül mellette húzódó belsőbb városrész szövetébe is. A városfejlesztési program megindításának oka az egyre nagyobb fokú dezurbanizációs folyamat megállítása, a városi életminőség javítása, a helyben található lehetőségek és a környezeti feltételek javítása, bővítése volt. A lakosság bevonásával, 38 workshop lebonyolításával, 1000 résztvevővel kezdődött meg a tervezés. Az ötletek csoportosítva konferenciákon kerültek megtárgyalásra az érdekelt szervezetek és közösségek részvételével, és ezekből készültek akciósomagok. A három fő akciósomag közül az egyik az 'Impulsprojekt Rhein'. A városban lakók szórakoztatásán, aktív időtöltésén volt a hangsúly. A gyalogos és kerékpáros útvonalakon túl találkozóhelyeket, köztéri WC-ket, csónakkikötőket, Rajnán közlekedő taxijaratot és part menti zuhanyzókat építettek ki, különböző korosztályokat célzó rendezvényeket szerveztek a folyóra és partjára. Az eseményeket a Rhein Event Coordination Plan fogta össze.

A baseli városfejlesztési példa jól tükrözi, hogy a városokban található természeti adottságok (folyók, hegyek, stb.) a város identitásának hordozói lehetnek, revitalizációjuk és környezetük reabilitációja vagy éppen csak folyamatos gondozása felértékeli környezetüket, segíti a lakosság városban tartását, növeli az otthonosság érzetét.

Rheinbadehaus Breite, Basel

A tisztaság mint reklám: Harbour Bath, Koppenhága

Többféle szerepnek is meg kell felelnie a BIG és a Julien de Smedt iroda által tervezett koppenhágai strandnak mivel egy néhai kereskedelmi kikötő és közlekedési csomópont helyett kialakítandó kulturális negyedben kapott helyet. A 2003-ban átadott építmény jól látható a régi "szárazföldről" és az újonnan rehabilitált területről is, népszerűsíti a lehetőségeket, ami az új terület reabilitációjában rejlik, valamint napjaink belvárosi szórakozási lehetőségeinek és fürdőkulturájának szimbólumaként is tekinthető. Nem hagyományos fürdőként jelenik meg, hanem a tengerparti jellegzetességeket és lehetőségeket igyekszik városi környezetre adaptálni. A fa burkolatú vízre telepített szerkezet egyszerre a szomszédos park meghosszabbítása, móló, kikötő, pontonhíd, szikla és játszótér. Reklámfelület jellegét tovább erősíti, hogy ingyenesen használható. A 600 főben limitált belépést csak biztonsági okok indokolják. Legfontosabb célja, hogy vonzóvá tegye és felpezsdítse az életet az újonnan kialakított városrészben. A tervezők által is említésre kerül, hogy célközönsége nem sportolni megy a területre, hanem kikapcsolódni, pihenni, szórakozni, akárcsak a tengerparti strandokra. Épp ezért válik fontossá a környezet és a szolgáltatások sokfélesége.

Az építmény eszközként is szolgál a városvezetés számára, hogy alakítsa a terület megítélését a lakók szemében. A kikötői területeknél nem csak az elhagyott, lepusztult környezet jelent problémát a fejlesztések megkezdésekor, hanem a talaj és vízszennyezettség is. Ha a környezet elhanyagolt, szennyezett, akkor kivédhetetlen a közvetlen környezetében lévő élővíz szennyezettsége is, hisz a víz az első számú tisztítóeszköz, tisztító közeg. Ez pedig mélyen benne gyökerezik a köztudatban is. Pont ennek köszönhető az, ha az emberek tisztának látják a vizet, azzal a városukat is tisztábbnak, rendezettebbnek érzik. A szennyvíztisztítás azonban ritkán jár igazán látványos eredményekkel. Nem elég szóbeli kampányokat folytatni annak érdekében, hogy szélesebb körhöz eljussanak a pozitív eredmények hírei. Sokkal eredményesebb és nagyvonalúbb megoldásnak tűnik egy látványos strand felépítése a kritikus területen, mely pusztán jelenlétével hirdeti, hogy az élővíz tiszta, fürdésre is alkalmas. A személyes, testközeli tapasztalatok képesek leghatékonyabban alakítani a közvéleményt, ezzel erősítve az identitást, a városról formált képet.

Koppenhága esetében a városi csatornák tisztítására '95 óta tesznek komolyabb erőfeszítéseket. Az akkor még 93 túlfolyóból eddig 53-at szüntettek meg. A hirtelen lezúduló csapadék miatt működésbe lépő túlfolyók már nem az élővízbe torkollanak, hanem különleges tározókban állnak ideiglenesen míg a víztisztítók be tudják fogadni a felgyülemlt vízmennyiséget. A fennmaradó túlfolyók csak különösen kritikus helyzetknél lépnek működésbe, évente legfeljebb egyszer vagy kétszer a nyár folyamán.

Harbour Bath, Kopenhagen

VÍZ A VÍZBEN

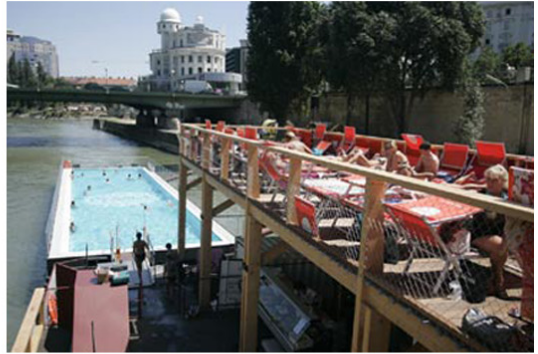
Város a víz felé: Badeschiff Wien, Bécs

A fürdőhajó a régi hagyományokat megidézve, de a mai igényeknek megfelelő körülményeket teremtve, a lehető legegyszerűbb megoldásokkal került vízre. A Badeschiff Wien Bécs szívében található, A Franz-Josefs Kai mentén a Duna csatornán. Bécsben egészen 1781-re nyúlik vissza a fürdőhajók története. A jelenlegi régi-új fürdőlétesítmény két uszályból lett kialakítva, az egyik egy 190 m² alapterületű, 1,6m mély medence, míg a másik uszály teljes kiszolgálást nyújt a medencéhez; 3 szinten étterem, napozóterasz és öltözők találhatóak. Az étterem és a napozó a töltés egy részére is kinyúlik, rossz idő esetén pedig a medence lefedhető. A strand kulturális térként is működik, gyakran szolgál koncertek, rendezvények helyszínéül.

A PPP beruházásként megvalósuló létesítmény 2008-ban nyílt meg a látogatók számára. Népszerűségét a könnyű megközelíthetőség és a különleges atmoszféra egyaránt segíti. A medence temperált és tisztított vizét csak a vékony fém hajótest választja el a folyóvíztől. Miközben a folyó vízszintje fölé csak alig emelkedik, így közelít a folyóban úszás élményéhez, és egy ritkábban látott horizontból tárja fel a város látványát. A városok többsége ma már annyira zsúfolt, hogy kellő távolságból szemlélni egy-egy utcát, épületet csak ritkán van lehetőség. Ezek a speciális nézőpontok viszont annál értékesebb helyzeteket kínálnak. Ezért is népszerűek például a magaslati kilátók, de sok új megfigyelésre nyílik lehetőség egy parkban a téli hónapokban, amikor a fák lombkoronája nem takarja el a távolban álló épületek homlokzatát. Épp ilyen különleges nézőpontot kínál a vízpart is, főként ha azt a vízből és a víz szintjéről nézzük, különösen ha a köztes pozícióból egyszerre mindkét part megfigyelésére lehetőség nyílik.

Bécs a XIX. századi folyószabályozás után tudatosan távol tartotta magát az öreg Dunától. Míg a belváros a jól szabályozható csatorna köré épült, addig az ipar zavartalanul kitelepülhetett a folyóparta. Ma a Duna felé való tudatos közeledés és revitalizáció zajlik, melynek egyik szlogenje a "The city to the water" azaz A város a víz felé.

Ezzel a szándékkal nincs egyedül Bécs. A legtöbb nagyváros igyekszik a korábbi ipari területeiből értékes vízparti városrészeket kialakítani. Egy másik jól ismert példa erre a következő bemutatásra kerülő strand helyszíne, Berlin.

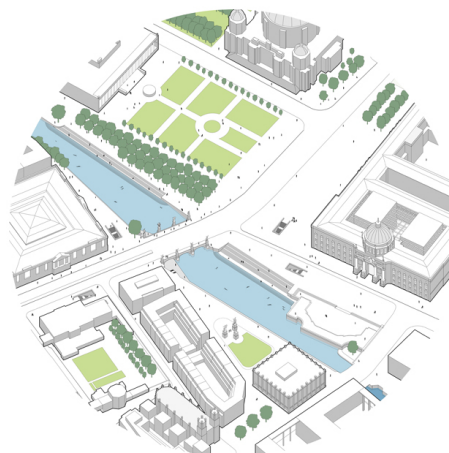
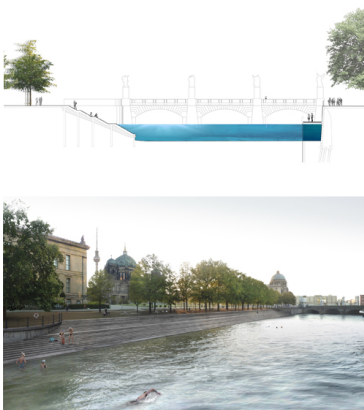
Badeschiff Wien

Közelebb a folyóhoz, Badeschiff, Berlin

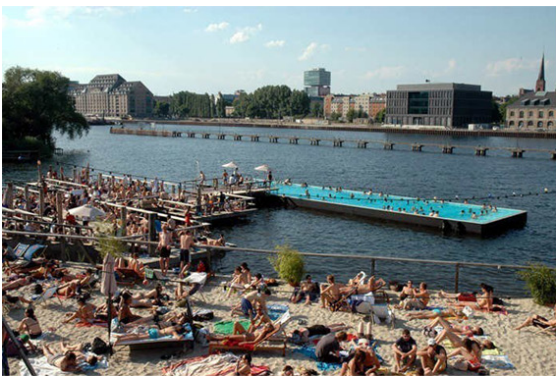
A berlini Badeschiff egy 2002-es pályázat eredményeként jött létre. Építészeket és művészeket kértek fel arra, hogy foglalkozzanak különböző helyszíneken hidakkal mint az elemek összekötésével a városban, majd ez alapján adjanak javaslatot egy új híd elhelyezésére. A nyertes pályázat (AMP arcquitectos + Gil Wilk, Susan Lorenz berlini művészek) nem meglévő hidakat vizsgált a Spree felett, hanem hidat a Spreehez/Spreebe. Azt a kapcsolatot keresték, ami a város folyójához viszi közelebb a lakókat. A közösségi fürdőzés tradícióit igyekeztek követni, a strand a XIX. század végén is itt működő fürdők hagyományát viszi tovább. Az építmény három összekapcsolt elemből áll, melyből kettő napozóterasz, egy pedig medence. A mostani medence egy 1967-es építésű uszály átalakításával jött létre, melynek méretei: 32,5x8,2 m; legnagyobb vízmélysége 2,10 méter. A város azóta jelentős intézkedéseket tesz a vízminőség javítására, de az építés idején minősége még nem volt fürdéshez megfelelő, ezért volt szükség az uszályban elhelyezett medencére. Vize a Spree vizénél melegebb, 24 fokos, a vízfelszín pedig a folyóénál 80 cm-rel van magasabban.

2004 májusára, mindösszesen nyolc hét alatt építették fel a létesítményt, mely a Keleti Kikötő területén kapott helyet. Ez sem véletlen, a terület jelentős rehabilitáción megy keresztül, a fejlesztéseket pedig komoly társadalmi viták kísérik. A strand érdekessége, hogy időközben téliesítették, ami 2006-ban megkapta a Német Építészsövetség díját, az Architekturpreis-t. Ez a díj talán azért is különleges a Badeschiff esetében, mert elsősorban nem esztétikai szempontok irányították a tervezést. Az esztétika kérdése már csak a későbbi módosítások alkalmával került előtérbe. Az eredeti tervek a lehető legegyszerűbb megoldásokat és szerkezeteket használják, hisz nem magának az építménynek kell a figyelem középpontjában állnia, hanem az ott zajló cselekvésnek, a különleges kihelyezett állapotnak, és a környezet nyújtotta látványnak.

A témához fűződő különleges díjak közül még egyet tudhat magáénak a német főváros. A 2012-es Global Holcim Award bronzérmese lett Tim Edler terve, mely a Spree egy használaton kívüli ágát egy teljes ökológiai átalakítás során a Múzeumszigetnél gigantikus méretű úszómedencévé alakítaná. A 745 méter hosszú, átlagosan 2,2 méter mély medencéhez hatalmas lépcsősor vezetne, amivel jelképesen egy szintre emeli a szigeten sorakozó középületekkel. A víz a vízben gondolat egy teljesen szélsőséges példájának tekinthető, hisz a medence gyakorlatilag a teljes folyómeder-szélességet jelenti, 745 méteren azonosulva a Spreevel. A 2018-ra előirányzott tervnél a zsűri fontos erénynek véli a város élettél való megtöltését, a városi életminőség és a környezettudatosság összefonódását, és üdvözli a város folyóvizéhez fűződő egyre szorosabb kapcsolatát.

Flussbad Berlin

Badeschiff, Berlin

Városimázs, befelé vagy éppen kifelé figyelés

Egyre több ember számára a városi táj épp annyira különleges, exotikus, akárcsak egy érintetlen természeti környezet vagy egy távoli ország. Nemcsak idegen városokban láthatunk szépséget utazásaink alkalmával, hanem egyre többször megadatik a rácsodálkozás vagy élvezet élménye saját környezetünk szemlélése közben is.

A városhoz, különösen a belvároshoz kapcsolt fogalmak hagyományosan igen távol állnak a fürdők világában megszokott önfeledt szórakozástól vagy éppen az elmélyült kontemplációtól, mégis, a fenti példák épp azt igazolják, hogy egyszerű és költségkímélő megoldásokkal igenis létre lehet hozni olyan tereket, melyek képesek átértelmezni a nagyvárosi életformát; kint vagyunk ugyan a strandon, mégis bent a városban, természetes közegben, a folyóban vagyunk, mégis valamiképpen a szárazföldre kötöttek.

Nyomtatott irodalom:

Montag Stiftung Urbane Räume: Riverscapes, Designing Urban Embankments, Birkhäuser 2008.

Senatsverwaltung für Stadtentwicklung: Entwicklung der Berliner Wasserlagen, Berlin 2002.

Benkő Melinda, Fonyódi Mariann: Glocal city, Kortárs európai városépítészet, TERC 2009.

Buza Péter: Fürdőző Budapest, Holnap Kiadó 2006.

Internet:

Basel, Fürdőház: <http://rheinbad-breite.ch>

Fürdőhajó Bécs: <http://badeschiff.at>

Berlin:

<http://www.spree2011.de/de/>

<http://www.holcimfoundation.org/T1506/AwardsBronze-Germany.htm>

Koppenhága:

<http://www.archdaily.com/11216/copenhagen-harbour-bath-plot/>

<http://denmark.dk/en/green-living/copenhagen/swimming-in-copenhagen-harbour/>

http://varoskepp.blog.hu/2009/07/06/budapest_dunaban_furdo_varos

<http://www.archdaily.com/188064/floating-baths-ondrej-lipensky-and-andrea-kubna/>

VÍZ TÉR ERŐ

6. féléves beszámoló
BME Építőművészeti Doktori Iskola
Paál Zsófia

Témavezető: Fálfy Sándor DLA
Opponens: Kerékgyártó Béla

2013. 01. 10.